

## *A magyar diplomácia a raguzai–cattarói háborúban (1361–1362)*

Az alábbi írás a Dalmácia déli részén, a közel egy évig elhúzódó raguzai–cattarói (Dubrovnik–Kotor)<sup>1</sup> háború magyar diplomáciai tevékenységét mutatja be: hogyan működött a kapcsolattartás a csak néhány éve magyar alattvaló Raguzza és a Magyar Királyság között. Ebből a szempontból (is) az 1361–1362-es évek tanulmányozása ideális, mivel háborús időszakban intenzívebb a diplomáciai tevékenység, másrészt Raguzza városa ritkán háborúzott, ha lehetett, elkerülte a harcokat, és inkább megvásárolta a békét, vagy más módon oldotta meg a konfliktust. Továbbá ebben a háborúban nemcsak a két adriai kereskedőváros vett részt, hanem a régió szinte összes fontosabb hatalmi központja is.<sup>2</sup>

Legfontosabb forrásaim a raguzai városi jegyzőkönyvek,<sup>3</sup> a raguzai diplomáciai levelezés<sup>4</sup> és a velencei jegyzőkönyvek voltak.<sup>5</sup>

### **Terület, hatalmi viszonyok**

A Dalmácia déli részén elhelyezkedő Raguzza és annak területe a 14. század közepén a tengerparton fekvő Raguzza városából, az azt körülölelő tengerparti sávból (Astarea), szigetekből, és a Sabioncello- (Pelješac-) félszigetből állt<sup>6</sup> (lásd 1. térkép). A város 1358-ban, a magyar–velencei háborút lezáró zárai béke révén került a Magyar Királysághoz, amelynek hűséges alattvalója volt 1526-ig, azután már nem fizettek adót a magyar királynak.<sup>7</sup>

A Magyar Királysághoz tartozó Dalmácia<sup>8</sup> vezetője a tárgyalt időszakban dalmát-horvát banként Szécsi Miklós (1359–1366), aki a magyar diplomáciai ügyek

---

1 A helynevek esetében az olaszból átvett, a magyar historiográfiában is használt elnevezéseket alkalmazom, megadva (ahol lehet) a mai szláv neveket, míg a személynemeknél a forrásokban lejegyzett alakok és a szláv megfelelőik jelennek meg.

<sup>2</sup> A horvát szakirodalomban a „dubrovnik-i szerb háború” elnevezés is megjelenik utalva arra, hogy Raguzza egyik ellenfele a szerb király bárója volt, Cattaro városával szövetségben. FORETIĆ 1960. 263. Úgy vélem, hogy az 1361–1362-es évek eseményeit jobban kifejezi a „raguzai–cattarói háború” elnevezés, mivel ekkor, a korábbiaktól eltérően, támadólag lépnek fel a raguzaiak és elsősorban a cattaróiakat támadják, az ő ellenséges viselkedésük miatt. A velencei forrás is Cattaro elleni háborúnak nevezi az eseményeket. LJUBIĆ 39–41. (75. sz.) A magyar diplomáciai tevékenységet nem részletezve számos munka tárgyalja az 1361–1362 közötti háborút, a teljesség igénye nélkül néhány mű: MIKLÓSY 1934. 63–69.; CVJETKOVIĆ 1913. 83–94.; GRUBER 1907. 214–240.; DINIĆ-KNEŽEVIĆ 1986. 25–26.; FORETIĆ 1960. 263.; MATKOVIĆ 1869. 196.

<sup>3</sup> LR III.

<sup>4</sup> LITTERAE ET COMMISSIONES; GELCICH 1887.

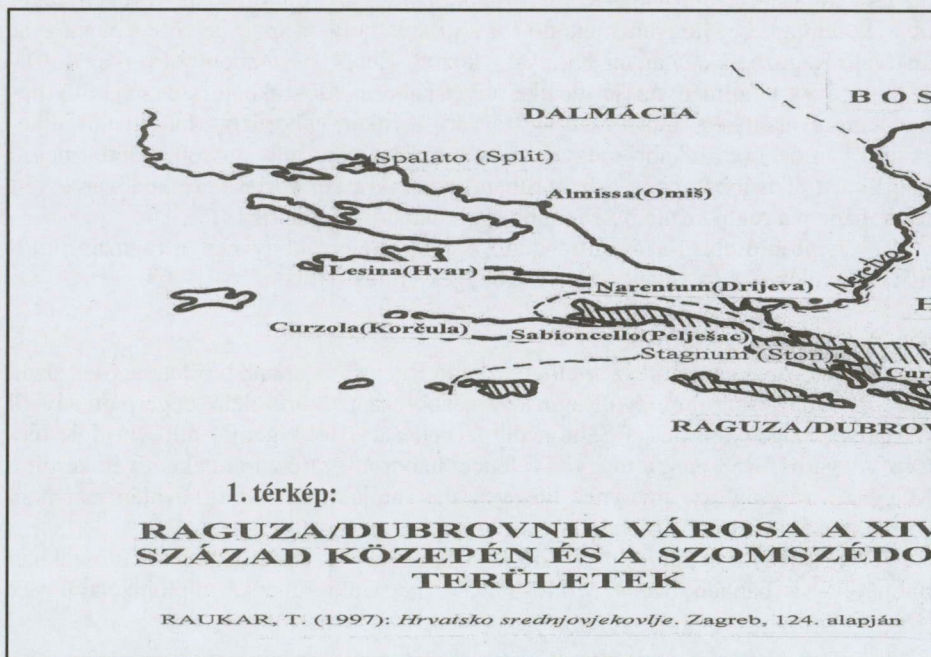
<sup>5</sup> LJUBIĆ.

<sup>6</sup> CARTER 1972. 125–126.

<sup>7</sup> A témáról részletesen lásd: GELCICH 1887. bevezető rész.

<sup>8</sup> A középkorban Dalmácián az Adria keleti partján húzódó dalmát városokat és szigeteket értették, Nonától (Nin) Raguzáig. 1105-től évszázadokon át a magyar uralkodók által elfoglalt tengerparti területek szintén Dalmácia név alatt kerültek a Magyar Királysághoz, annak ellenére, hogy nem minden dalmát városra és szigetre terjedt ki a magyar fennhatóság, hanem csak Észak-Dalmáciára vagy Közép-Dalmáciára, legtöbbször pedig mindkettőre vonatkozott. 1358-tól azonban a zárai béke értelmében egész Dalmácia magyar fennhatóság alá került Raguzza és területei megszerzésével.

irányításáért is felelt, Zárában (Zadar) volt a székhelye.<sup>9</sup> A bán kezelésébe tartozott a Ragusa északnyugati határainál fekvő Hum területe is, mint I. Lajos feleségének hozománya, amelyet egykor Kotromanić István boszniai bán foglalt el a szerbektől. Kotromanić István utóda, Tvrtko elismerte a magyar király igényét Humra és átengedte ezt a területet a királynak,<sup>10</sup> viszont az itt élő szláv urak gyakran önálló politikát folytattak.



A Ragusa határaitól délkeletre fekvő területek a szerb uralkodó kezében összpontosultak, vagy valamelyik szerb báró irányítása alatt álltak. Az Adria-parti városok, mint Cattaro (Kotor), Budua (Budva), Dulcigno (Ulcinj), saját önkormányzattal rendelkeztek, vagy egy szláv báró befolyása alá kerültek<sup>11</sup> (lásd **1. térkép**) Dušan szerb király 1355-ös halálával, a birodalom irányítása fia, Uroš (1356–1371) kezébe került, aki nem tudta megakadályozni a szerb urak önállósodási törekvéseit. Dušan halála után az egyik legbefolyásosabb szerb báró Voyslavus de Voyno (Vo-

<sup>9</sup> A raguzaiak rendszeresen Zárában keresték fel Szécsi Miklóst. Egy 1362 októberi bejegyzés Zárát bánsági központként tünteti fel: ekkor nagy összegű pénzt vittek a raguzaiak a dalmát bánnak Zárába, és az utasítás szerint, ha nem lenne a bán a városban, akkor a feleségének kell átadni az összeget, vagy a bán hivatalos meghatalmazottjának. Tehát Zárában tartózkodott a bán családja is, valamint törvényes képviselőt hagyott a városban helyetteseként. LITTERAE ET COMMISSIONES 98–99. (102. sz.); lásd még LR III. 228–230.; GELCICH 1887. 37–38. (31. sz.), de ott novemberi dátum van feltüntetve.

<sup>10</sup> PÓR 1892. 370.; KRISTÓ 1988. 145.

<sup>11</sup> FINE 1987. 358., 360. Ez a vidék a zárai béke pontjai szerint magyar fennhatóság alá került, vagyis a Ragusa határaitól Durazzoig (Dürres) húzódó terület, amely azonban valójában nem tartozott a Magyar Királysághoz. A problémára lásd: FORETIC 1984. 233–237.

jislav Vojinović) lett, aki Uroš támogatását élvezve nagy területeket birtokolt Ragusa szomszédságában (pl. Trebinje, Konavle) egészen az ún. Zetáig (Montenegro).<sup>12</sup> Uroš territóriumán az 1360-as években válik egyre hatalmasabbá a Balsa (Balšić) család, amely Zeta vidékén élt, Skadar és a tengerparti területek között<sup>13</sup> (lásd 1. térkép).

### Az 1361–1362-es háború előzményei

A velencei uralom alól kikerülve Ragusa története során először vált magyar alattvalóvá. A város I. Lajos magyar királytól elsősorban diplomáciai és katonai segítséget várt, amelyért cserébe évente 500 aranydukát adófizetésre kötelezte magát abban a szerződésben, amelyet 1358 májusában kötött meg a magyar uralkodóval.<sup>14</sup> Már a következő évben, 1359-ben megmutatkozott Ragusa számára a magyar fennhatóság hátrányos oldala. Az 1359-es Szerbia ellen folytatott magyar hadjárat miatt Voyslavus de Voyno szerb báró megtámadta Raguzát, földjeit kirabolta, kereskedőit elfogta, ezért szükségessé vált a magyar király segítsége. Voyslavus szerint ő csak a szerb király parancsára támadta meg Raguzát, mert „*annak ura, a magyar király, az ő urának, a szerb uralkodónak a területére támadt*”,<sup>15</sup> valójában azonban zsákmányszerzés és területfoglalás céljából. Mivel a raguzaiak segélykérő levelei (amelyeket a magyar királyhoz, a nádorhoz, a dalmát bánhoz és a boszniai bánhoz küldtek) nem vezettek eredményre, a város kénytelen volt önállóan cselekedni: 4000 *iperper* adtak Voyslavusnak, aki ezért cserébe békét és a raguzai polgárok elengedését ígerte.<sup>16</sup>

Voyslavus 1360-ban bekövetkezett támadása ismét a raguzaiakat fenyegette, 1361-ben pedig területüket pusztította a szerb báró, a raguzaiak szerint minden ok nélkül és a korábbi békét megszegve.<sup>17</sup> Miután a sókereskedelemből élő Cattaro a Balsa család terjeszkedésétől tartva a szerb uralkodó, és így Voyslavus szövetségésévé vált, Ragusa 1361 nyarán a háború mellett döntött és megkezdte a hadi készülődést Voyslavus, és kereskedelmi vetélytársa, Cattaro ellen.<sup>18</sup>

Ez a háború (1361 július–1362 augusztus) a régió számos lakóját érintette, mivel szövetségi kötelékek is kialakultak a helyi érdekek szerint: Ragusa a Magyar Királyság alattvalójaként a magyar uralkodó védelme alatt Budua város vezetőjével, Povereschusszal (Površko) szövetkezett, valamint a Balsa családdal.<sup>19</sup> Továbbá jó viszonyt tartott fenn a Senchus (Sanka) nevű szláv báróval, aki Humban, közvetle-

<sup>12</sup> GELCICH 1887. 13. (8. sz.); FINE 1987. 342., 345., 358.

<sup>13</sup> FINE 1987. 359.

<sup>14</sup> A szerződés pontjait lásd GELCICH 1887. 3. (1. sz.)

<sup>15</sup> GELCICH 1887. 10–11. (5. sz.); lásd még LITTERAE ET COMMISSIONES 6–7. (6. sz.)

<sup>16</sup> GELCICH 1887. 9–13. (4., 6–8. sz.); lásd még LITTERAE ET COMMISSIONES 6., 8–12. (5., 7–8., 10–11. sz.) Az *iperper* raguzai ezüstpénz volt, aranypénzként a velencei aranydukátot használták Raguzában, 3 *iperper* ért 1 velencei aranydukátot. HARRIS 2003. 173.

<sup>17</sup> GELCICH 1887. 16. (12. sz.); lásd még LITTERAE ET COMMISSIONES 25–26. (27. sz.) 1361 áprilisában több segélykérő levelet küldtek a raguzaiak a királynak, a nádornak, az esztergomi érseknek, a szlávón bánnak és Jacobus Saracenusnak a raguzai jegyzőkönyvek szerint. LR III. 71–73., 96. Lásd még LITTERAE ET COMMISSIONES 39–41. (44–45. sz.) Viszont ezek a levelek Gelcichnél az 1360. évnél vannak feltüntetve: GELCICH 1887. 17–19. (13. sz.)

<sup>18</sup> LR III. 85–86.; FINE 1987. 360.

<sup>19</sup> LR III. 92., 98., 134., 179. Curzola (Korčula) szigete, Dulcigno és Antibar (Bar) városok is Ragusa mellett álltak. LR III. 92., 128., 131.

nül Ragusa szomszédságában birtokolt területeket.<sup>20</sup> Cattaro Voyslavus, a szerb király bárójának támogatását bírta – és így a szerb királyét is –, valamint saját erődjében bízott a Cattarói-öböl partján. A velencei diplomácia is bekapcsolódott kereskedelme védelmében a háborúba – a velencei követ fegyverszüneti megállapodást ért el a háborús felek között 1362-ben –, viszont politikai érdekei miatt a magyar királlyal szemben a szerb uralkodó felé közeledett.<sup>21</sup>

### A háború (1361 július–1362 augusztus)

Ragusa 1361 májusában megerősítette Stagnum (Ston) védelmét a Sabioncello-félsziget bejáratánál, amely kulcsfontosságú volt a raguzai határ védelmében, Hum szomszédságában.<sup>22</sup> Ez a félsziget 1333-ban került Raguzához,<sup>23</sup> ezután emelték a ma is látható védőfalakat és tornyokat. Ezek nemcsak a határt, hanem az itt lévő sóleparló-telepeket is védték, amelyek a fontos kereskedelmi árucikket, a sót biztosították a raguzai kereskedők számára.

1361 júliusában a háború kezdeteként egy nagy gályát és másik két kisebb hajót küldtek a Cattarói-öbölbe, hogy blokád alá vonják Cattaro városát arra hivatkozva, hogy a cattaróiak folyamatosan a raguzaiak és Ragusa városa ellen cselekedtek.<sup>24</sup> Raguzai szokás szerint a hajókra evezősnek és katonának a városból és a hozzá tartozó területekről rendeltek embereket, akiket a felnőtt férfi lakosság közül sorsoltak ki, szolgálataikért meghatározott időre napidíjat és élelmet kaptak.<sup>25</sup> A Nagytanácsban a raguzai sereg vezetője („*capitaneus armate*”) mellé két tanácsost választottak segítségként. Mindemellett a város védelmét is megszervezték: a rektor mellé havonta két kapitányt („*capitaneus guerre*”) választottak, akik rendeleteikkel a védelmet, és a város őrzését látták el.<sup>26</sup> Stagnum védelmét a helység Raguzában választott közigazgatási vezetője, a *comes Stagn*, és a veszély miatt kirendelt hajók kapitánya irányította.<sup>27</sup>

A szerb területeken élő kereskedőket értesítették, hogy jöjjenek Raguzába, vagy hagyják el Szerbiát, ezután írtak csak levelet a magyar uralkodónak a háború megindításáról, annak okairól,<sup>28</sup> vagyis *nem kérték* jóváhagyását, csak értesítették.

A tengeri és szárazföldi harcok során kétféle háborúra kényszerült Ragusa: egyrészt Stagnumot és a raguzai határt védte Voyslavus seregeivel szemben, másrészt blokád alá vonta a Cattaroi-öböl bejáratát, katonái később pedig már

<sup>20</sup> LR III. 90., 130.

<sup>21</sup> LR III. 165–167., 171.; LJUBIĆ 40., 43. (75., 77. sz.) A térség befolyásos urainak megnyerésére szolgálhatott, hogy 1362 júliusában nemcsak Voyslavus, hanem a Balsa testvérek is velencei polgárjogot kaptak. LJUBIĆ 48. (84. sz.)

<sup>22</sup> LR III. 77–78., 80.

<sup>23</sup> A Sabioncello-félszigetet 1333-ban IV. Dušan István szerb király eladta (Stagnum városával) Raguzának évi 2000 ipeperért. A boszniai bánnak, Kotromanić Istvánnak, aki szintén jogot formált a félszigetre, évente 600 ipeperpet fizettek a raguzaiak. CARTER 1972. 126–127.

<sup>24</sup> LR III. 89., 91., 99.

<sup>25</sup> LR III. 87–88. 94. 126. 150. 165.; LITTERAE ET COMMISSIONES 75. (77. sz.)

<sup>26</sup> LR III. 86–87., 116., 118., 126., 134., 136., 142., 144., 147., 151., 158–159., 173–174. Raguzában nagy volt az elkeseredés az 1361-ben felbukkanó pestis (ANALI DI RAGUSA 233.; ANNALES RAGUSINI ANONYMI 41.) és Voyslavus jogtalan, véget nem érő pusztítása miatt, ezért a Nagytanács vérdíjat tűzött ki Voyslavus és fiai fejére, nagy összegű pénzt és kőházat ígérve a városban. LR III. 87.

<sup>27</sup> LR III. 94., 140., 142.

<sup>28</sup> LR III. 87–88.

Cattaro városát is támadták, ostromolták. A blokád során nem közlekedhetett az öbölben semmilyen hajó, később ezt a döntést enyhítették és „csak” a sót, fegyvert, gabonát szállító hajókat nem engedték be az öbölbe.<sup>29</sup> Cattaro ostroma során a védőket Voyslavus seregei támogatták, valamint megtámadták Raguzsa szövetségesét, Budua városát is az Adria-partján. Budua erődjét a szerb nyomás alól a raguzaiak és a Balsa család seregei próbálták felmenteni.<sup>30</sup>

A fegyveres harcok mellett a szerbekkel való kereskedelem korlátozására is sor került: Raguzsa megtiltotta kereskedőinek a sószállítást a szerb király és Voyslavus alattvalóinak, csak Senchusnak és a boszniai bán embereinek adtak el sót, azzal a feltétellel, hogy nem értékesítik tovább azt a raguzaiak ellenségeinek. Később enyhítettek ezen a döntésen.<sup>31</sup>

A velencei közvetítéssel létrejött rövidebb fegyverszünetet (1362 február) követően folytatódott a háború, végül Raguzsa 1362 augusztusában kötött békét a szerb uralkodóval és Voyslavusszal hosszas tárgyalások után, októberben pedig Cattaro városával.<sup>32</sup>

### Magyar diplomáciai tevékenység a háború során

A térség hatalmi változásai, mint a Szerb Királyság hanyatlása, vagy a magyar terjeszkedés a Balkánon – amelynek következménye Velence kiszorulása Dalmáciából és az 1359-es szerb–magyar háború – kényes politikai viszonyokat eredményeztek a tárgyalt időszakban. Emiatt vált magyar szempontból fontossá (amit a magyar diplomáciai tevékenység is tükröz) a részben szerbek ellen küzdő és a velencei befolyást is felhasználó raguzaiak háborúja. I. Lajos királyt természetesen érdekelte új alattvalóinak sorsa, nyomon követte a háborút, de a felmerülő problémákat, diplomáciai ügyeket a terület vezetője, vagyis a dalmát bán oldotta meg. Erre utal, hogy a raguzaiak döntően a dalmát bán közbenjárását kérték, az ő révén kaptak támogatást, az ő dalmát familiárisai érkeztek a városba és hoztak katonai segítséget. A nagy távolság ellenére a raguzaiak tájékoztatták az uralkodót (levelek, követek révén), de csak értesítették az eseményekről, *nem engedélyt kértek*, ami nagyfokú önállóságra utal.

A harcok során többször fordultak a raguzaiak a dalmát bánhoz katonai és diplomáciai támogatásért, mint például 1361 júliusában, amikor segítséget kértek Stagnum védelmére.<sup>33</sup> 1361 augusztusában pedig arra kérték Szécsi Miklós bánt, hogy írjon a velenceieknek: ne akadályozzák a raguzaiak háborúját. A velencei iratokból tudható, hogy a dalmát bán teljesítette a raguzaiak kérését. Velence válaszában hangsúlyozta, hogy sohasem volt szándékukban más háborújába avatkozni.<sup>34</sup>

<sup>29</sup> LR III. 91–92., 94., 115., 130–131. A raguzaiak megengedték a velenceieknek (1361. október), hogy áru nélkül Cattaróba mehessenek, így próbálták lezárni azt a vitát, amely egy velencei hajó elfogása miatt tört ki. LR III. 131., 139.; LJUBIĆ 38–41. (71., 75. sz.)

<sup>30</sup> LR III. 151., 159., 171.

<sup>31</sup> LR III. 97–98., 104. 1361 novemberében engedélyezték minden szláv kereskedő (kivéve Voyslavus emberei és a cattaróiak) számára a szabad kereskedést Raguzában és az árukitelt a városból. LR III. 139–140.

<sup>32</sup> FINE 1987. 361.

<sup>33</sup> LR III. 95–96., 106.; lásd még LITTERAE ET COMMISSIONES 54–55. (59. sz.)

<sup>34</sup> LJUBIĆ 39–41. (75. sz.)

A résztvevők számára komoly veszteséggel járt a háború,<sup>35</sup> ezért a támadó raguzaiak már 1361 október–novemberében béketárgyalásokat kezdeményeztek a magyar uralkodó és a dalmát bán tudtával: Voyslavusszal Senchus közbenjárásával, míg Cattaro esetében Paolo Quirino velencei követ révén folytattak tárgyalásokat, aki 1361 decemberében érkezett Raguzába. A feleknek végül csak közel kéthónapnyi fegyverszünetben sikerült megállapodniuk, amelynek lejárta után, 1362 márciusának végén folytatódtak a harcok.<sup>36</sup> Mialatt a velencei követ, Paolo Quirino a raguzai nemesek társaságában Cattaróban tárgyalt, a raguzai források egy királyi levél érkezéséről tudósítanak. Noha tartalmát nem említik, így csak a későbbi bejegyzésekből lehet rekonstruálni azt, ugyanakkor a levelet hozó futárt megjutalmazták.<sup>37</sup> Az történhetett, hogy a raguzaiak értesítették a magyar uralkodót a fejleményekről; mivel I. Lajost érdekelte politikai ellenfelének, Velencének a részvétele a béketárgyalásokban. Ugyanis a velencei követ elutazása után, 1362. március 25-én a raguzai feljegyzésekben felbukkan egy *Johannes* nevű királyi követ, aki mellé a raguzai szenátus egy nemeset rendelt, hogy az kísérje vissza Spalatóig (Split).<sup>38</sup> Feltehetően Raguzában tartózkodott, mialatt a velencei követ Cattaróban tárgyalt. Az említett királyi levél az ő érkezéséről tudósíthatta a raguzaiakat, amelyben I. Lajos elrendelte nekik, hogy kövessék *Johannes* királyi követ utasításait. A követ elrendelte, hogy fogják el azt az ismeretlen személyt, „*Borinust*” vagy „bárót”, aki ekkor Raguzában tartózkodott, s korábban egy Cattaróból érkező velencei hajóról szökött meg és bújt el a városban.<sup>39</sup> A raguzaiak teljesítették *Johannes* királyi követ parancsát, aki pedig magával vitte azt a személyt, mivel fontos információforrás lehetett, és őket kísérte egy raguzai nemes Spalatóig.

Ha a „báró” olvasat a helyes, és nem a személynév, akkor az ismeretlen „báró” későbbi események alapján akár az a szláv főúr, Gradoe is lehetett, akiért néhány hónappal később a raguzaiak minden befolyásukat latba vetették a dalmát bánnál. Gradoe Raguzába hozatalát akarták elérni, akit testvére, a Humberg területet birtokló Senchus ki akart váltani a magyar rabságból.

A velencei tanács 1362. május 24-i ülése tudósít minket arról, hogy mi is történt a velencei követtel, Paolo Quirinóval Raguzá elhagyása, vagyis 1362 márciusa után. Eszerint Jacobus Subich magyar királyi tengernagy a velencei követet több hajóval megtámadta, minden írást és levelet a hajón átkutatott, a követet pedig elfogatta és néhány napig fogságban tartotta „*Lesna*”-ban.<sup>40</sup> A király parancsára

<sup>35</sup> A raguzai krónikák az 1361-ben kitört pestisjárvány pusztítása mellett a háború nagy veszteségeit is megemlíti. ANNALES RAGUSINI ANONYMI 41.; ANALI DI RAGUSA 233.; Budua városát többször megsejtették a raguzaiak a háborúban. LR III. 152., 173., 179. Feltételezhetően a raguzaiak ellenségeinek is jelentős kárt okoztak a harcok.

<sup>36</sup> LR III. 130., 136., 150., 153–154., 158., 163., 165., 168., 171.; LITTERAE ET COMMISSIONES 76., 79–80. (78., 82–83. sz.); LJUBIĆ 43–44. (77. sz.)

<sup>37</sup> LR III. 158.

<sup>38</sup> LR III. 170. *Johannes* követ tájékoztatta a raguzaiakat az osztrák hercegek és I. Lajos közötti meg egyezés hírééről. LITTERAE ET COMMISSIONES 84–85. (87. sz.)

<sup>39</sup> LITTERAE ET COMMISSIONES 84–85. (87. sz.); lásd még LR III. 176–177.; GELCICH 1887. 33–34. (26. sz.) Gelcichnél *baronem* szerepel, míg a másik két forrás személynevet ad meg (*Borinum*).

<sup>40</sup> LJUBIĆ 46–48. (83. sz.) A zárai Cesami Jacobus Subich udvari lovag 1358-tól töltötte be a magyar király tengernagyja tisztségét a dalmát bán alárendeltjeként. *Lesna* valószínűleg Lesina (Hvar) szigete volt, amelynek *comesi* címét a tengernagy birtokolta. MIKLÓSY 1934. 43.

végrehajtott támadás hátterében I. Lajosnak az a szándéka állhatott, hogy minél többet megtudjon a szerb uralkodó és a velencei követ tárgyalásáról.

A konfliktus során a dalmát bán utasítására Raguzába érkezett követek, zárai nemesek voltak, akik a bán familiárisai közül kerültek ki. Egyrészt ez a dalmáciai közigazgatási rendszert tükrözte (Zára a bán központja), másrészt dalmátokként jobban ismerhették a helyi (földrajzi, jogi) viszonyokat. Tulajdonképpen egy kivételtől eltekintve minden esetben a zárai nemes, Nosdronia-i Fülöp<sup>41</sup> volt a dalmát-horvát bán követe, ezért a magyar diplomáciai tevékenység alatt *főleg az ő cselekedeteit kell érteni*.

1362 júniusában a raguzaiak éppen tőle, Szécsi Miklós dalmát-horvát bán familiárisától kértek katonai segítséget, aki a bán követeként, képviselőjeként gyakran megfordult ebben az időszakban a városban. Nosdronia-i Fülöpöt Engel Pál archontológiai munkája említi 1361–1362-ben, mint Almissa (Omiš) királyi vár várnagyát, amely erősség a dalmát-horvát bánok kezelésébe tartozott.<sup>42</sup> A raguzai források alapján egészen 1366-ig betöltötte az almissai várnagyi tisztséget, nemcsak 1361–1362-ben.<sup>43</sup>

Nosdronia-i Fülöp többször járt Raguzában a dalmát-horvát bán megbízásából 1361–1362-ben: a háború kitörése előtt, 1361. május 10-én diplomáciai feladatot látott el, átadta Szécsi Miklós levelét a raguzaiaknak egy másik követtársa, a zárai „Georgius de Georgio” társaságában.<sup>44</sup> Több napot időzött Raguzában, mivel az 1361. május 17-i jegyzőkönyvek szerint vitája támadt két cattaróival, a város pedig két nemes választott a felek kibékítésére.<sup>45</sup> 1362. április 10-én a dalmát bán leveleit hozta Raguzába, és a bán kérésére a raguzaiak válaszukban ismertetik *Johannes* királyi követ – már említett – tevékenységét.<sup>46</sup> 1362. június 3-án katonai segítséget kértek a raguzaiak Nosdronia-i Fülöptől, hogy 2 kisebb gályájával a raguzai hajókhoz csatlakozva Cattaróba vonuljon. A következő nap két kisebb hordónyi bort adományoztak neki. A június 6-i bejegyzésben már a cattaróiakkal való béketárgyalásokban vett részt a dalmát-horvát bán jóváhagyásával, valamint a szerb királyi követével is tárgyalt, és egészen június 17-ig Raguzában tartózkodott. Segítségéért a raguzaiak 70 dukátot adtak neki.<sup>47</sup>

Néhány hét múlva, 1362. július 8-án a dalmát bán parancsára Stagnum védelmének megsegítésére érkezett Nosdronia-i Fülöp katonai erővel (2 kisebb gályával és 200 emberrel), mert Uroš szerb uralkodó és Voyslavus a csapataikkal

<sup>41</sup> A zárai nemesi Nosdrogna család neve Nosdronia formában fordul elő a forrásokban. CD. CROAT. XIII. 735. A család más tagjával is összekötetésben álltak a raguzaiak ebben az időszakban: Nosdronia-i István, aki udvari lovag volt, 1358-ban a királyi aula tagja. ENGEL 1996. I. 482.; LR III. 193.

<sup>42</sup> ENGEL 1996. I. 176. 380.

<sup>43</sup> LITTERAE ET COMMISSIONES 150–151. (150. sz.); CD. CROAT. XIII. 524. 526. (379. 381. sz.)

<sup>44</sup> LITTERAE ET COMMISSIONES 45. (49. sz.); GELCICH 1887. 24–25. (19. sz.) Zárai nemesi család volt a Georgio család is, amelynek egyik tagja, de Georgio Ferenc 1358–1377 között udvari lovag, királyi tanácsos, 1358 és 1375 között pedig Trau (Trogir) *comes*. ENGEL 1996. I. 482.; STATUTUM TRAGURII 364–365.

<sup>45</sup> REFORMATIONES XVIII. f. 73. A kiadott forrásban nem szerepel, hogy cattaróiakkal volt nézeteltérése Nosdronia-i Fülöpnek. LR III. 79–80.

<sup>46</sup> LITTERAE ET COMMISSIONES 84–85. (87. sz.); LR III. 176–177.; GELCICH 1887. 33–34. (26. sz.)

<sup>47</sup> LR III. 195–198.

Raguza határainak közelébe vonultak, hogy a békéről tárgyaljanak. A közvetítő szerepét Senchus vállalta el, aki ezért valószínűleg cserébe testvérének a kiszabadítását kérte. A raguzaiak békét akartak és megijedtek a határaiktól egy napi járásra lévő szerb seregektől és mindent megtettek, hogy a tárgyalások gyorsan lezáruljanak. Emiatt szorgalmazták Senchus testvérének, Gradoenek a kiváltását a magyar fogásból, akiért Senchus 4000 *iperpert* és egy magyar hadifogoly visszaadását ígérte.<sup>48</sup> 1362. július 12-én követséget menesztettek a raguzaiak a dalmát bánhoz, hogy az ő segítségével minél hamarabb megtörténhessen Gradoe kiváltása. A raguzaiak kérték a bántól Gradoe mielőbbi átszállítását a városba, ahová a váltságdíj egy része és a magyar fogoly ekkorra már megérkezett. A raguzai diplomácia elérte a célját: augusztus 6-án Gradoe már Raguzában volt, akit a bán követe, Nosdronia-i Fülöp hozott el a városba egy gályán. Raguza megegyezett Nosdronia-i Fülöppel: 6 nap alatt véghez kell vinniük a kiváltást, ellenkező esetben Fülöp visszavitte volna Gradoet Zárába. Ezért a raguzaiaknak 800 aranydukátot kellett fizetniük a dalmát-horvát bánnak 2 hónapon belül.<sup>49</sup> Végül a béke létrejött 1362 augusztusában Raguza, a szerb király, és Voyslavus között. Gradoe kiváltása is megtörtént, mivel 1362 decemberében a raguzai jegyzőkönyv szerint egy nemest Senchushoz és Gradoehez küldtek egy raguzai kereskedő védelmében.<sup>50</sup> A raguzaiak 1362 októberében vitték el a dalmát-horvát bánnak Zárába a tartozásukat, a 800 aranydukátot, amit a bán távolléte miatt annak hivatalos megbízottjának adtak át: Nosdronia-i Fülöpnek.<sup>51</sup>

Összegezve tehát a Magyar Királyságtól távol eső vidéken, a magyar fennhatóság alatt álló Raguza városával az operatív (diplomácia, katonai segítségnyújtás) feladatokat Dalmácia irányítója a bán látta el, emberei segítségével. Ennek elsődleges okát abban lelhetjük meg, hogy *ők ismerték* a dalmát szokásokat, politikai viszonyokat. Másodlagosan mindenképpen megemlíthető a földrajzi távolság: Buda/Visegrád és Raguza között. Ez utóbbiból is következően Raguza *megegyezett* nagyfokú önállóságát.

#### BIBLIOGRÁFIA

- ANALI DI RAGUSA = *Anali di Ragusa del Nicolo di Ragnina*. Ed. NODILO, SPERATUS. Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium XIV. Zagrabiae, 1883. 166–329.
- ANNALES RAGUSINI ANONYMI = *Annales Ragusini anonymi*. Ed. NODILO, SPERATUS. Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium XIV. Zagrabiae, 1883. 1–165.
- CARTER 1972. = CARTER, FRANCIS W.: *Dubrovnik (Ragusa). A Classic City-State*. London–New York, 1972.
- CD. CROAT. = *Codex Diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae XIII*. Ed. SMIČIKLAS, TADE. XIII. Zagrabiae, 1915.

<sup>48</sup> LR III. 202–203.

<sup>49</sup> LR III. 204. 212–214. 218–220.; LITTERAE ET COMMISSIONES 92. (95. sz.)

<sup>50</sup> LR III. 241.

<sup>51</sup> LR III. 228–230.; lásd még LITTERAE ET COMMISSIONES 98–99. (102. sz.); GELCICH 1887. 37–38. (31. sz.), de ott novemberi dátum van feltüntetve.



- CVJETKOVIĆ 1913. = CVJETKOVIĆ, BOŽO: *Dubrovnik i Ljudevit Veliki (1358–1382)*. Dubrovnik, 1913.
- DINIĆ-KNEŽEVIĆ 1986. = DINIĆ-KNEŽEVIĆ, DUŠANKA: *Dubrovnik i Ugarska u srednjem veku*. Novi Sad, 1986.
- ENGEL 1996. = ENGEL PÁL: *Magyarország világi archontológiája 1301–1456. I–II*. Budapest, 1996.
- FINE 1987. = FINE, JOHN V. A.: *The Late Medieval Balkans. A Critical Survey from the Late Twelfth Century to the Ottoman Conquest*. Ann Arbor, 1987.
- FORETIĆ 1960. = FORETIĆ, VINKO: Godina 1358. u povijesti Dubrovnika. *Starine* 50 (1960) 251–278.
- FORETIĆ 1984. = FORETIĆ, VINKO: Pogled na zadarski mir 1358. godine. Dalmacija u vrijeme Anžuvinske vlasti. *Radovima Filozofskog fakulteta u Zadru* 23 (1983–1984) 233–242.
- GELCICH 1887. = GELCICH JÓZSEF-THALLÓCZY LAJOS: *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum Regno Hungariae. Ragusa és Magyarország összeköttetéseinek oklevéltára*. Budapest, 1887.
- GRUBER 1907. = GRUBER, DANE: Dalmacija za Ludovika I. (1358–1382) I. 1358–1367. *RAD* 168 (1907) 163–240.
- HARRIS 2003. = HARRIS, ROBIN: *Dubrovnik: A history*. London, 2003.
- KRISTÓ 1988. = KRISTÓ GYULA: *Az Anjou-kor háborúi*. Budapest, 1988.
- LITTERAE ET COMMISSIONES = *Litterae et Commissiones Ragusinae*. Ed. TADIĆ, JORJO. Fontes rerum Slavorum meridionalium IV. I. Beograd, 1935.
- LJUBIĆ = LJUBIĆ, ŠIME: *Listine ob odnosajih između južnoga slavenstva i Mletačke Republike*. Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium IV. Zagrabiae, 1874.
- LR = *Monumenta Ragusina. Libri Reformationum III*. Ed. GELCICH, JOSEPHUS. Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium XXVII. Zagrabiae, 1895.
- MATKOVIĆ 1869. = MATKOVIĆ, PETAR: Prilozi k trgovačko-političkoj historiji republike dubrovačke. *Starine* 1 (1869) 180–260.
- MIKLÓSY 1934. = MIKLÓSY ZOLTÁN: *A magyar király tengeri hajóhada a középkorban*. Budapest, 1934.
- PÓR 1892. = PÓR ANTAL: *Nagy Lajos (1326–1382)*. Budapest, 1892.
- REFORMATIONES = *Reformationes*. Ser. II. Vol. XVIII.
- STATUTUM TRAGURII = *Statutum et Reformationes Civitatis Tragurii*. Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium X. Ed. STROHAL, IVAN. Zagrabiae, 1915.

JUHÁSZ, ÁGNES

*Hungarian Diplomacy during the War between Ragusa and Cattaro  
(1361–1362)*

Dubrovnik in 1358 became part of the Hungarian Kingdom as a consequence of peace treaty with Zadar, in this manner the Hungarian diplomacy played its role in the war between Dubrovnik and Kotor (1361–1362). Not only these Dalmatian towns, but also the whole Western Balkan region participated in this conflict: Vojislav Vojinović, the baron of the Serbian king, the allies of Dubrovnik such as the family of Balšić, or the Adriatic town of Budva, while Venice wanted to protect her local commercial interests.

Louis I, King of Hungary was interested in the activity of his former Serbian and Venetian enemies, but mainly the Dalmatian *banus* directed the Hungarian diplomacy, so mostly Dalmatian ambassadors (usually from Zadar) arrived at Dubrovnik with news and instructions to help the town's government. During the Hungarian supremacy Dubrovnik possessed of a great level of independence.